

Ambitiedocument De Groene Loper

Innovatieparken gaswinningsgebied

- versie week 34, 23 augustus 2014 -

Dit *Ambitiedocument De Groene Loper* wordt aangeboden aan de vaste commissie voor Economische Zaken van de Tweede Kamer voor de commissievergadering van 24 september a.s. Tijdens deze vergadering staat de voortgang van het Groningen gaswinning dossier centraal.

Het initiatief wordt ondersteund door:

Gemeente Groningen, gemeente Slochteren, provincie Groningen, Bureau Meerstad, NOM, RUG/Biobrug/Entrance, Hanze Hogeschool, Zernike Advanced Processing Facility, Energy Academy en Energy Valley, VNO-NCW, MKB Nederland, Economic Board en de commissie Willems.

Voorlopige hoofdstukindeling:

1. Een duurzaam economisch toekomstperspectief
2. Innovatieparken van nationale betekenis
3. Meerstad Noord: voorbeeld van één van de innovatieparken
4. Experimenteerruimte en bijpassende instrumenten
5. Tot slot: een appèl

NB. Het *Ambitiedocument* wordt nog verrijkt met geografische kaarten en infographics.

1. Een duurzaam economisch toekomstperspectief

Dit is het moment om in Noordoost Groningen gericht te werken aan de innovatieve en duurzame economie van de toekomst. De winning van aardgas neemt af en het gebied heeft een krachtige impuls nodig. Daarom willen wij innovatieparken ontwikkelen die inspelen op de toekomstige innovatieve en duurzame economie.

In het eindadvies van de commissie duurzame toekomst Noordoost Groningen (commissie Meijer) wordt als een van de hoofddoelen gesteld het borgen van een duurzaam economisch toekomstperspectief voor het aardgaswinningsgebied. Noordoost Groningen heeft een nieuw duurzaam economisch perspectief nodig. Een perspectief dat:

- de zorgen over de gaswinning geheel of ten dele kan wegnemen
- zorgt voor een impuls in een economisch kwetsbaar gebied
- aansluit bij de unieke mogelijkheden en kwaliteiten in de regio

Dit nieuwe economische perspectief kan geboden worden door te investeren in de ontwikkeling van duurzame energie. Die ontwikkeling sluit aan bij de wereldwijde noodzaak tot energietransitie, de kracht van de regio, waarin alle randvoor-

waarden voor zo'n transitie aanwezig zijn, en bij de ambities van de betrokken partijen.

De te ontwikkelen innovatieparken in het aardgaswinningsgebied leveren een wezenlijke bijdrage aan een klimaatneutrale toekomst. De betrokken partijen ambiëren een 'biobased economy'¹ en zijn bereid te investeren in hernieuwbare energiebronnen. Vandaar dat het ambitiedocument de titel 'De Groene Loper' heeft gekregen: een uitnodiging voor bedrijven en initiatieven om duurzaam te investeren, waarbij optimale faciliteiten worden geboden.

De commissie Meijer ziet een parallel met de ontwikkeling die DSM heeft doorgemaakt, na de sluiting van de kolenmijnen in Limburg. DSM heeft zich daarna ontwikkeld tot een chemisch en later biochemisch concern van wereldklasse en wereldformaat dat de regio nieuwe impulsen heeft gegeven. Zo'n model van nieuwe ontwikkeling staat de commissie ook voor ogen voor Noordoost Groningen. Eén van de kansrijke sporen daarvoor is de energietransitie. De gasgelieerde kennisontwikkeling, de investeringen in infrastructuur en de toegenomen focus van bedrijfsleven, onderwijs en kennisinstellingen, overheid en organisaties op het gebied van de energietransitie hebben hiervoor de kiemen gezaaid. Een sterke troef van de regio voor energietransitie vormt verder de prominente aanwezigheid van chemische industrie en landbouw/agribusiness, die een duidelijke link hebben met 'biobased economy'. In de afgelopen jaren zijn hiervoor in Groningen al veel bouwstenen ontwikkeld.

---

¹ Een biobased economy is een gemeenschap die benodigde grondstoffen grotendeels uit de levende natuur betreft in een gesloten kringloop.

2. Innovatieparken van nationale betekenis

Verskillende factoren maken het aardgaswinningsgebied tot een uitgelezen locatie voor met name innovatieve energieparken. De sectoren die nodig zijn voor de ontwikkeling naar duurzame energie en een biobased economy zijn in de regio en provincie sterk vertegenwoordigd en zelfs van nationale betekenis:

- Landbouw: groot areaal biomassa producerende gewassen
- agribusiness: gespecialiseerd in het sluiten van kringlopen en restverwerking
- chemie: de toenemende vergroening in de chemie
- kennis: kenniscentra als de Rijksuniversiteit en hogescholen leggen zich toe op onderzoek naar energietransitie
- infrastructuur gas: gas is een fossiele brandstof, maar de infrastructuur en kennis van de sector zijn ook belangrijk bij de energietransitie

De innovatieparken dienen uit te groeien tot locaties voor kennisontwikkeling, experimenten en bedrijfsactiviteiten op het gebied van duurzame energie van nationale allure. Deze voortrekkersrol in kennisontwikkeling is belangrijk voor het behalen van nationale en mondiale doelstellingen in energieverbruik. De innovatieparken staan niet op zichzelf, maar sluiten aan op bestaande duurzame initiatieven in de regio, zoals in de Eems-

haven en in het chemiecluster in Delfzijl, en zijn een aanvulling op bijvoorbeeld de proeftuin Entrance², wanneer initiatieven grootschalig worden uitgezet.

Innovatieve wet- en regelgeving

De innovatieparken bieden een platform aan initiatieven van investeerders en kennisontwikkelaars rond duurzame energie. De regionale randvoorwaarden, de unieke kracht van de regio, zijn aanwezig. Er is nog een andere cruciale randvoorwaarde voor het succes van de gewenste ontwikkeling: ruimte binnen wet- en regelgeving om te kunnen experimenteren. In hoofdstuk vier gaan we in op de innovatieve mogelijkheden op dit terrein, alsook op (alternatieve) fiscale- en subsidiemaatregelen.

Uit onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen ('De aard en omvang van de Biobased Economy in de Noordoostelijke regio' – Dr. G. de Jong, BSc. W.A. Veele en Prof. Dr. G.J.W. Euverink, 26 juni 2013) blijkt dat in de provincie Groningen 102 bedrijven en 34 instellingen actief zijn in de biobased economy. Het economisch belang van deze sector is hier dus aanzienlijk en dat maakt de regio uitermate geschikt voor de verdere ontwikkeling van de biobased economy, wat versterkt wordt door de aanwezigheid van de sectoren agribusiness, chemie en energie. Daarnaast beschikt de regio over succesvoorwaarden als een breed ontwikkelde kennissector, een goede logistiek en uitstekende infrastructuur.

---

² Entrance staat voor Energy Transition Center en is de proeftuin voor toegepast onderzoek voor toekomstige energievoorzieningen. Hierin werken bedrijfsleven en onderwijs samen in concrete projecten vanuit het Zernike-terrein van de Rijksuniversiteit Groningen.

3. Meerstad Noord: voorbeeld van één van de innovatieparken

De ontwikkeling van innovatieparken levert een noodzakelijke bijdrage aan de ontwikkeling van de economie in het aardgas-winningsgebied. Door het aanbieden van specifieke locaties, in combinatie met minder regels en stimuleringsmaatregelen worden de beoogde duurzame initiatieven verder gestimuleerd. Een geschikte locatie voor één van de innovatieparken is Meerstad Noord. Dat is nu nog een agrarisch gebied met veel ruimte, gelegen in het hart van het Slochterveld. Op deze plek willen wij de groene loper uitrollen.

In dit hoofdstuk gaan we in op de soorten van bedrijvigheid die aansluiten op het profiel van de innovatieparken. Deze parken worden in ieder geval proeftuinen voor energieconcepten, energiebesparingsprojecten en daarmee samenhangende activiteiten. Behalve aan energieconcepten bieden de innovatieparken ruimte aan de functies educatie en recreatie, natuur en groen, landbouw en waterveiligheid.

Enkele feiten en cijfers over innovatiepark Meerstad Noord

Meerstad Noord maakt onderdeel uit van het plangebied van Meerstad ten noorden van het Slochterdiep. Dit gebied heeft een oppervlakte van 435 hectare en kan zowel met tijdelijke (vijftien tot twintig jaar) als met permanente bestemmingen ingevuld worden.

Beoogde activiteiten

Innovatie betekent onvoorspelbaarheid en dynamiek. Toch is er over de globale richting van de beoogde activiteiten in de innovatieparken al wel wat te zeggen.

Zonne-energie

De laatste jaren hebben zonne-energie en zonneparken grote ontwikkelingen doorgemaakt en kunnen ze in Nederland in toenemende mate zonder subsidie functioneren. Het innovatiepark biedt ruimte aan zonneparken en daagt tegelijkertijd uit om op het gebied van zonne-energie te innoveren met nieuwe combinaties, zoals zonne-energie gekoppeld aan het winnen van waterstof.

Biobased industries

Alle ruimte wordt gegeven aan bedrijven die nieuwe duurzame producten ontwikkelen ter vervanging van producten op basis van eindige (fossiele) grondstoffen. De zogeheten biomassa wordt verkregen door doelgerichte teelt toe te staan en door gebruik te maken van bijproducten en resten uit de landbouw, uit bosbouw en natuur- en landschapsbeheer en restproducten en afval uit verwerkende industrie, handel en huishoudens. Door de toegenomen technologische kennis is de biobased economy aan een opmars bezig.

Aardbevingsbestendig en energieneutraal bouwen

In de rapportage van de commissie Meijer en in het maatregelenpakket van minister Kamp wordt ingezet op aardbevingsbestendig bouwen. Deze wijze van bouwen is uniek in Nederland en daarom is het belangrijk om met partijen uit de regio de daarvoor benodigde kennis te ontwikkelen. Vervolgens kan deze kennis in de praktijk worden gebracht en verder worden ontwikkeld bij de realisatie van de verschillende bouwwerken en overige infrastructuur. De innovatieparken bieden ruimte aan verschillende experimenten op het terrein van aardbevingsbestendig bouwen, waaronder innovatieve dijken en toepassingen van sensortechnologie. Daarnaast wordt geëxperimenteerd met energie-neutrale bouwwerken en met nieuwe duurzame bouwmaterialen.

Waterkracht

Het innovatiepark geeft ook waterkracht de kans. Om waterkracht te kunnen winnen is een meer nodig, en om onafhankelijk te zijn van bestaande waterlichamen, twee meren. Door een hoogteverschil tussen beide meren te realiseren kan energie gewonnen worden.

Educatie in het Themapark Duurzame Energie

Het gebied biedt ruimte voor educatie. De nieuwe (energie) concepten en het aardbevingsbestendig en energieneutraal bouwen, moeten toegankelijk zijn voor bezoekers. Dit gebied kan ingericht worden met diverse methoden voor het winnen van duurzame energie en gewassen die worden gebruikt voor biomassa. Dat biedt mogelijkheden voor een themapark Duurzame Energie, met naast bovengrondse, ook ondergrondse bezienswaardigheden. De link met de huidige manier van olie- en gaswinning wordt vanuit een historisch perspectief gelegd.

Een aantal voorbeelden op een rijtje van recente initiatieven in de bio-based economy in de provincie Groningen die experimenteren met ruimte nodig hebben:

Torgas, Siemens, Stedin, Gasunie, Hanzehogeschool/EnTranCe, A.Hak en stichting Energy Valley ontwikkelen de eerste grootschalige Power-to-Gas installatie ter wereld. Power-to-Gas is de naam van het proces waarbij met behulp van groene stroom via elektrolyse water wordt omgezet in waterstof en zuivere zuurstof.

De bedrijven Eska Graphic Board en Smurfit Kappa uit de Groningse kartonindustrie willen innoveren door het inzetten van grasvezels als alternatief voor het gebruik van oud papier.

De bedrijven Hempflax en Dun Agro verwerken hennep tot grondstof voor de auto-industrie en tot bouwstof voor isolatiedoeleinden.

TCE GoFour werkt aan de ontwikkeling van een installatie die via een enzymatische methode vetzuren kan omzetten in een biodiesel.

4. Experimenteerruimte en bijpassende instrumenten

Om een innovatiepark tot een succes te maken is innovatieve regelgeving nodig. De commissie Meijer adviseerde al om de regelgeving te benoemen die belemmerend werkt en deze belemmeringen met inzet van de Rijksoverheid en de provincie weg te nemen. Uit eerder onderzoek³ zijn veertig regelkelpunten geïdentificeerd voor de ontwikkeling van de biobased economy in Noordoost Groningen. Wij noemen een aantal veel voorkomende regelkelpunten.

Milieu- en bouwregelgeving

- Biobased bedrijven werken met stoffen die worden aangemerkt als afvalstof, terwijl die in werkelijkheid – door de toepassing van nieuwe technieken – op een milieuvriendelijke wijze herbruikbaar en toepasbaar zijn
- Regelgeving met betrekking tot meststoffen voorkomt dat bepaalde stoffen en materialen gebruikt worden voor biomassavergisting en toepassing op/in de bodem. De omgevingsvergunning staat experimenten met duurzame energie regelmatig niet toe

³ 'Invulling experimenteerzone stimulering biobased economy door vermindering van belemmerende regeldruk', Kamer van Koophandel, juni 2013 – Lexnova, Pro Facto.

- De ontwikkeling en toepassing van nieuwe bouwmaterialen –bijvoorbeeld de toepassing van hennep als isolatiemateriaal- wordt geremd door sommige voorschriften uit het Bouwbesluit

Ruimtelijke ordening

- Het bestemmingsplan, de provinciale omgevingsverordening en rijksbeleid werken soms belemmerend en vertragend bij de toepassing van bepaalde vormen van duurzame energie. De planologische kaders en beleidskaders dienen optimaal op elkaar te worden afgestemd, zodat alle beoogde functies en bedrijfsactiviteiten in het innovatiepark snel van start kunnen gaan

De bestaande regelgeving staat de gewenste ontwikkeling van Meerstad Noord dus deels in de weg. Tegelijkertijd zijn er juridische mogelijkheden om met deze obstakels op een verantwoorde manier om te gaan. Onderstaande oplossingsrichtingen kunnen helpen de gesignaleerde obstakels te omzeilen.

Crisis- en herstelwet (Chw)

De Chw biedt goede mogelijkheden om tijdelijk belemmerende regelgeving buiten werking te stellen. Dat kan wanneer er sprake is van experimenten die bijdragen aan innovatieve ontwikkelingen en wanneer voldoende aannemelijk is dat die bijdragen aan het bestrijden van de economische crisis en aan de duurzaamheid.

De 9^e tranche van het Besluit uitvoering Chw heeft de herstel-, preventie- en leefbaarheidsmaatregelen die in het kader van het akkoord 'Vertrouwen op Herstel en Herstel van Vertrouwen' worden uitgevoerd, onder de werking van Bijlage I van de Crisis- en herstelwet gebracht. Dit betekent dat maatregelen die onder deze categorie vallen gebruik kunnen maken van bestuursrechtelijke versnellingen uit hoofdstuk 1 van de Crisis- en herstelwet (Chw). Wij stellen voor om de activiteiten met betrekking tot de innovatieparken, waaronder Meerstad Noord, eveneens onder de werking van Bijlage I van de Chw te brengen.

De Chw biedt goede mogelijkheden voor innovatieve initiatieven – maar niet voldoende. Daarom stellen we in aanvulling op de Chw voor om een regeling met bijzondere maatregelen op te stellen voor de innovatieparken in het aardgaswinningsgebied.

Bijzondere maatregelen innovatieparken aardgaswinningsgebied

Voor een succesvolle realisatie van het innovatiepark wordt een pakket aan bijzondere maatregelen voorgesteld van tijdelijke aard.

1. Versnelde werking van de Chw voor belemmerende regelgeving

In het kader van de Chw kunnen ongeveer twee keer per jaar (tranchegewijs) experimenten worden voorgedragen waarbij op basis van artikel 2.4 Chw bepaalde wetsartikelen tijdelijk

buiten werking worden gesteld. Het nadeel van deze werkwijze is dat na aanvraag van het experiment het bijna een jaar duurt voordat het besluit in werking treedt. Voor veel startende innovatieve bedrijven is deze termijn te lang. Tijdige en snelle realisatie van kansrijke initiatieven op het terrein van duurzame energie is gewenst. Een versnelde werking van de Chw voorkomt dat kansrijke innovatieve projecten die een bijdrage leveren aan economische ontwikkeling en duurzaamheid, niet van de grond komen. Wij stellen voor om op korte termijn een pilot te starten met de versnelde werking van de Chw.

2. Verruiming van de reikwijdte van de Chw voor bedrijfsactiviteiten op de innovatieparken

De Chw kent een opsomming van een aantal wetten waarvan op basis van artikel 2.4 Chw kan worden afgeweken. Afwijking van deze wetten kan alleen indien het experiment bijdraagt aan innovatieve ontwikkelingen en voldoende aannemelijk is dat uitvoering ervan bijdraagt aan het bestrijden van de economische crisis en aan de duurzaamheid. Volgens de memorie van toelichting op de Chw hebben regelingen die hier niet worden genoemd geen relatie met deze economische en duurzame doelstellingen en dus zou buitenwerkingstelling van die wetten ook buiten de belangensfeer van de Chw vallen. Het gevolg is dat experimenten die naar verwachting wel degelijk een economische stimulans opleveren verhinderd worden door wetgeving, zoals de meststoffenwetgeving. We stellen daarom voor om de reikwijdte van de Chw te verruimen en de

mogelijkheid te bieden om op basis van artikel 2.4 ook van meer dan de daar genoemde wetten af te wijken.

3. Fiscale en financiële stimuleringsmaatregelen.

Vorig jaar heeft de Europese Commissie de richtlijnen inzake regionale steunmaatregelen 2014-2020 gepubliceerd. De zogeheten regionale steunkaart wijst gebieden aan waar overheden in beperkte mate steun mogen geven aan individuele ondernemingen. Dit om bepaalde achterstandsgebieden in de Europese Unie te helpen bij hun ontwikkeling. In de brief van 25 juni 2014 van de Staatssecretaris van Economische Zaken over de Regionale Steunkaart wordt verwezen naar de specifieke aandacht voor de regio Groningen als gevolg van de aardbevingsproblematiek. Het is dan ook wenselijk dat het Rijk, provincie en gemeenten maximale steun verlenen aan de ontwikkeling van de regio Groningen en de ontwikkeling van innovatieparken in het bijzonder.

Het rijk kan ook op andere wijzen bedrijven steunen die zich willen vestigen op de innovatieparken. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan vervroegde afschrijving van duurzame investeringen en loonkostensubsidies (afdrachtvermindering loonkostenbelasting).

Daarnaast zullen de lokale overheden eigen instrumenten inzetten. Hierbij valt te denken aan belastingmaatregelen (OZB, precariobelasting). Ook kunnen gemeenten, provincie en rijk leningen bieden in verschillende vormen en tegen verschillen-

de condities en kan gewerkt worden met garantiestellingen, ontwikkelkredieten, revolving funds en participaties, met als doel de innovatiecurve te versnellen van de bedrijven die zich vestigen op de innovatieparken.

Verder is het bieden van faciliteiten op het terrein van subsidievererving voor bedrijven die zich richten op innovaties meer dan welkom. Hierbij kan een cruciale rol zijn weggelegd voor het SNN, dat zowel op lokaal, nationaal als Europees niveau kan acteren.

4. Afspraken met alle betrokken bevoegde gezagen over toepassing wet- en regelgeving en optimalisatie van de dienstverlening

Door betrokken overheden kunnen binnen de bestaande wet- en regelgeving werkwijzen worden gehanteerd die gericht zijn op optimale dienstverlening en het zoeken naar regelruimte. Hierbij valt te denken aan:

- Het hanteren van veel kortere termijnen dan de maximaal toegestane wettelijke termijnen
- Versnelling van besluitvormingsprocessen door delegatie en mandatering
- Vereenvoudiging van bouwplantoetsing
- Globaal en flexibel bestemmen
- Proactieve en oplossingsgerichte houding bij vergunningverleners en toezichthouders
- Inzet van accountmanagers

In een gebiedsakkoord kunnen deze afspraken nader worden uitgewerkt. Deze afspraken gelden voor zowel de innovatieparken als het gehele aardgaswinningsgebied.

5. Tot slot: een appèl

Dit *Ambitiedocument De Groene Loper* is een antwoord op de grote uitdagingen waarvoor burgers, ondernemers en overheden in het gaswinningsgebied staan. Het 'Gasakkoord' is de opmaat naar het ontwikkelen van activiteiten die het gebied weer perspectief kunnen geven. De organisaties die het initiatief hebben genomen tot het opstellen van dit *Ambitiedocument* willen laten zien dat ze niet alleen maar financiële eisen stellen. We ontplooiën ook zelf activiteiten om tot verbetering van de economische situatie te komen. Het ontwikkelen van innovatieparken in het gebied is één van de manieren om daartoe te komen. Dit *Ambitiedocument* is daarmee ook een appel aan onszelf en aan anderen om actief in te zetten op de ontwikkeling van innovatieparken in het gaswinningsgebied.

De doelstelling is door onder meer de inzet van biobased initiatieven te werken aan de totstandkoming van een klimaatneutrale toekomst. Het aardgaswinningsgebied leent zich daar uitstekend voor. Door de aanwezigheid van chemische industrie (Chemiepark Delfzijl), agribusiness en landbouw, kenniscentra (RUG en Hanzehogeschool) en gasinfrastructuur zijn belangrijke randvoorwaarden aanwezig om dit initiatief tot een succes te maken.

Op het terrein Meerstad Noord wordt ingezet op de ontwikkeling van initiatieven rond zonne-energie, biobased industries, aardbevingsbestendig en energieneutraal bouwen en educatie in het themapark duurzame energie.

Ruimte voor nieuwe en innovatieve initiatieven ontstaat door het benutten van experimenteerruimte in de regelgeving. Daartoe worden de mogelijkheden van de Crisis- en herstelwet ten volle benut en wordt waar mogelijk gestreefd naar het vinden van versnelde toepassing en verruiming van de reikwijdte van het Chw-instrumentarium.

Overheden verbinden zich aan de innovatieparken door te zoeken naar fiscale en financiële stimuleringsmaatregelen. De betrokken overheden zetten zich in voor het realiseren van optimale randvoorwaarden voor de initiatieven, zoals door het moderniseren van hun dienstverlening en door te zoeken naar mogelijkheden binnen de kaders van de geldende regels.

In een gebiedsakkoord werken de initiatiefnemers deze afspraken verder uit voor de innovatieparken en voor het gehele gaswinningsgebied.